

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F.J. BILLESKOV JANSEN ; Volmer Rosenkilde , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 85. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg10-shoot-idm140342681244208/facsimile.pdf> (tilgået 18. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

GODE KAAK HAR ULEMPEK. SLETTE KAAK FORDELE

LIBR. I. EPIGRAMM. 83

*Humanæ Sortis non tanta est, quanta videtur
Disparitas: Felix nemo vocandus erit.*

Verdslig Lyksalighed og U-lyksalighed ere i mine Tanker Ting, som bestaaer meer udi det blotte Navn og Indbilding end udi Realitet. Dette Paradox haver jeg udført udi et Epigramma, som jeg siden udi min tredje Latinske Epistel haver forklaret; og er det samme Forklaring, som jeg her med adskillige Tillægg haver oversat paa Dansk.

Jeg tvivler ikke paa, at jo nogle ville holde denne Mee-ning for ilde grundet, efterdi den synes at stride saavel mod Fornuft som Erfarenhed. Men man maa ikke for-dømme nogen u-hørt. Jeg haaber, at, hvis man vil give sig Taalmodighed til at igiennemlæse den heele Dissertation, man vil finde, at, endskjønt mine Tanker herom ikke for-tiene alles fuldkomne Bifald, saa vilde de dog ikke findes saa u-grundede, som de synes ved første Øjekast.

Jeg siger, at der er liden Forskiel imellem det som kal-des Lyksalighed og U-lyksalighed i denne Verden. At de Riges Vilkor lidet differerer fra de Fattiges, er ikke van-skeligt at bevise. De Fattige have ikke det de kand æde: de Rige derimod æde ikke det de kand have. Begge der-udover lide Nød: de første af Mangel, de sidste af Over-flod. Begge gaae med halve tomme Maver fra Bordet: hine, fordi der er intet, og disse, fordi der er formeget i Fadet. Hine finde lige saa stor Smag udi Kalluns-Suppe, som disse udi Pasteter. Alt er velsmagende for den Fat-tige, og alt er ildesmagende for den Rige. Thi den Fattige vrager ingen slags Mad. Det gaaer med ham, som Ord-sproget lyder, at den æder mest, som sidder længst fra Fadet, og den drikker mest, som sidder længst fra Tønden.

Nam pauper stomachus raro vulgaria temnit.

Den Rige derimod maa have Kryder derpaa, at han kand faae den til Livs. Den Syracusanske Konge Dionysius vra-

gede de Spartaners sorte Suppe, efterdi Appetiten, som er Madens Kryder, fattedes ham. Og Darius, som udi Flugten engang drak rørt og skidet Vand, sagde, sig aldrig at have drukket med større Fornøjelse. En som sielden har Leilighed at musicere, anretter en Concert med Bekostning: saadant derimod er en Byrde for en Musicant af Profession, ja ofte ligesaa stor Byrde, som at hugge Brænde er for en Gaards-Karl, eller at tærske er for en Bonde. Ingen finder mindre Smag udi Sukker Confiturer end en Urte-Kræmmer-Dreng, og ingen seer et Fruentimmer med meere Koldsindighed end den, der haver et heelt Serail af Demoiselles, det heeder som Poeten siger:

*Pinguis amor, nimiumque potens in tædia nobis
Vertitur et Stomacho dulcis ut esca nocet.*

Videre, de Fattige ere sunde og røige; thi det heeder: Fattigdom føder, men feeder ikke. De Rige derimod skrøbelige og tunge, saa at de have Møje at bære deres Legetøi. Hine have intet, og disse have og intet, efterdi de have aldrig nok. Men, saasom de første have intet, saa fattes dem heller intet, eftersom Naturen lader sig nøje med lidet, eller med de Ting, som let og uden Møje og Bekostning kand erhverves. Men udi forfængelige Vellyster er hverken Maade eller Ende. Hvis den Fattige mangler kostbare Retter, saa haver han desmeere Forraad paa Helbred, og hvis han æder og drikker lidet, saa sover han desbedre. Saa man deraf seer, at det er vanskeligt at dømme, enten den Riges eller Fattiges Vilkor er best, efterdi det, som kaldes got, er ikke saa meget got i henseende til dets eget Valeur, som i henseende til den Priis man setter derpaa, og den Smag man finder derudi. Thi den samme Ting, som foraarsager Fornøjelse hos een, foraarsager Vemmelse hos en anden, og hvad som bevæger en maadelig, bevæger en anden heftig. Saaledes er skimlet Brød altid en fortreffelig Ret for den Fattige, og en Agerhøne ofte en maadelig Spise for den Rige; efterdi man om begge Ting maa dømme, som Scholastici sige ikke ab-

GODE KAAER HAR ULEMPER, SLETTE KAAER FORDELE

solutè, men relativè, det er, ikke efter Tingen i sig selv, men efter dens Virkning. Det heeder: den Fattige æder hvad han haver, og qvæder hvad han veed: alting er ham got. Jeronimi Hustrue haver et Ansigt, som man kand skrekke Børn med. Jeronimus selv holder hende for en Skønhed, og naar saa er, er hun ogsaa og bliver en Skønhed for ham, ja smukkere end Lucretia, hvilken med al sin Beauté mishager hendes Mand. Saaledes kand man og sige, at alt Mad og Drikke er lige got, og at den Fattige holder ligesaa got Bord, som den Rige, efterdi den eene finder lige saa stor Smag udi det grove, som den anden udi det fiine. Endeligen, efterdi Erfarenhed viser, at der ere faa som døe af Mangel, men u-tallige som døe af Overflod, saa kand man herudi prise de Fattige lyksaligere end de Rige.

Nu vil jeg begive mig til at examinere andre Ting, som give end større Oplysning herudi, og som legge end større Vægt til denne min Thesis. En Fattig og en Riig leve stedse udi Bekymring: den eene for sin Udkomst og Føde, den anden for sine Midlers Conservation. Den Rige er bange for Tyve, Røvere, Bedragere, skielver ved mindste Knarken han hører udi Huset, haver mange u-roelige Nætter, og er at ansee som en Skiltvagt, der ideligen staaer paa sin Post, og seer sig om, at ingen kommer ham for nær. Den Fattige gaaer uden Frygt heele Verden igiennem, saa at det er, som Poeten siger:

– *Cantat vacuus coram latrone viator.*

Jeg haver selv udi min Fattigdom uden Geleide gaaet fremmede Lande igiennem uden mindste Anfægtning, da andre, som paa samme Tider og Steder have rejset med Escorter, ere blevne plyndrede. Jeg erindrer mig, da forhen ved 23 à 24 Aar siden Folk kunde ikke sove roeligen her i Staden formedelst de subtile Tyverier, som hver Nat skeede, jeg sov ligesaa trygt, som jeg pleiede, efterdi jeg da havde intet som kunde stæles. Jeg vil intet tale om andre Bekymringer og U-leiligheder, som rige Folk ere

underkastede: thi det heeder, som Seneca siger udi Tragødien: man spiser trygt ved et lidet Bord, og Gift drikkes ikke uden af Guldbægere:

*Tutus in mensa capitur angusta cibus;
Venenum in auro bibitur.*

Lader os ikkun nøje betragte en Fattigs og en Riigs Ansigt, Mine og Tilstand, vi ville finde den Rige bleeg, takkefuld, frygtsom og mistænkelig, den Fattige derimod gemeenligen lystig og uden Bekymring: og, naar han synes bedrøvet, er det ofte ikke uden en simuleret Bedrøvelse, hvoraf han betiener sig til at erholde Almissee. Og lad være, at begges Bekymringer ere lige, saa er den Fattiges ikkun kort, efterdi den med en liden Gave eller Almisse kand hæves. Den Riges Bekymring derimod er stedsevarende: thi ligesom Febren følger den Syge, enten man legger ham i en Træ-Seng eller Sølv-Seng, enten man legger ham paa Straa eller Edderduun, saa følger Bekymringer ideligen den Rige, saa at man kand sige, at Frygt, Urolighed og Nattevagt ere hans bestandige Compagnons. Dette kand vises ikke alleene af et hvert Menneske udi sær, men endog af heele Nationers Exempler. Hvilket Folk er rigere end de Engelske, og blant hvilket Folk er Fortvivlelse og Egenmord almindeligere. Scyther leve udi stedsvarende Fattigdom, og dog have Livet kiert. Andre derimod leve udi bestandig Overflod og ere dog kiede af Livet. En af mine Landsmænd haver fortaalt mig, at han kiendte en fornemme Engellænder udi Paris, hvilken beskrev sit daglige Levnet sammesteds saaledes, nemlig, at han om Morgen drak sin Chocolate, om Eftermiddagen sin Caffee, hvorpaa han gik paa Comødie eller Opera, derfra igien paa Promenader, og bortdrev den øvrige Tiid af Aftenen ud paa Natten med Spill; men sagde derhos, at han omsider var bleven saa kied af disse gode Dage, at han var ferdig til at henge sig selv: man fandt ham ogsaa om Morgen hengende udi hans Sovekammer. Cicero taler om et Gravskrift, som i hans Tiid fandtes over een

GODE KAAER HAR ULEMPER, SLETTE KAAER FORDELE

ved Navn Cleombrotum, hvilken saasom ingen Modgang var hendet ham i Verden, kiededes ved den bestandige Lykke og omsider druknede sig selv. Der findes blant Spanier rige og fornemme Folk, hvilke renoncere frivilligen paa deres egen Velstand, og indrullere sig blant Stodere, som gaae Dør fra Dør og bede om Almisse, hvorudi de finde en slags Vellyst, saa at de dømme herudi som Ordspøget lyder: Den er Friherre, der maa betle hvor han vil. Ingen er fornøjet med sin egen Stand. Det heder som Poeten siger:

*O fortunati Mercatores! gravis annis
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contra Mercator, navim jactantibus austris,
Militia est potior etc.*

Hvor man sig vender hen, og hvor man kaster Øjet,
Man seer fast hver og een at være misfornøjet:
Man soge, hvor man vil, man finder ingensteds
Den som med sine Kaar er froe og vel tilfreds.
Man seer en Kiøbmand ej sin Skibspart at forlise,
Han jo begynder strax Krigsstanden højt at prise:
Soldaten ønsker sig igien Kiøbmandens Kaar,
Naar han en anden seer at trekkes hannem for.

Fattelse og Overflod kand incommodere ligemeget, lige-
som hæftig Kulde brænder ikke mindre end hæftig Heede.
De Fattige sukke vel undertiden, naar de see de Rige udi
forgyldte Vogne at age igiennem Staden og at bestænke
sig med Skarn; men det er ikkun lutter Øjens Forblindel-
ser og Forfængeligheder, som lidet contribuere til Lyk-
salighed og Sindets Fornøjelse: thi det er ikke rart at see
bedrøvede og fortredelige Ansigter inde udi Vognen, og
derimod glade og fornøjelige bag paa.

Jeg vil gierne tilstaae, at der findes nogle faa Rige, som
leve ideligen udi Vellyst, og som aldrig kiedes derved.
Men hvor stor Tønder til Synd og Misgierninger er ikke
Velstand? Herudover kalder Christus de Fattige lyk-

salige, og siger, at de Riges Salighed er vanskelig. Jeg vil ikke tale om andre Ting. Det er ey heller fornødent at beskrive vidtløftigen de Riges og Fattiges Vilkor, saasom den Materie er af adskillige andre omstændigen udført, og viset, at de Fattiges Skiebne er ikke saa ond, som gemeenlig foregives. Vel forekastes herimod, at fattige Folk have ingen Venner, item at de udi Tretter og Tvistigheder, som de have med de Rige, komme gemeenlig til kort: thi det heder, at den, som binder sine Skoe med Bast, maa betale Lavet. Til det første kand svares, at de mange Venner, som de Rige brøste sig af, ere ikkun Mund-Venner eller rettere Hyklere. Hvad det sidste angaaer, nemlig, at den Fattige har ingen Ret, saa er det vel et almindeligt Ordsprog; men Ordsproget synes at være gjort af de Fattige, og af dem dagligen at repeteres, og det med en fortreffelig Virkning. Thi der findes utallige devote Dommere, der holde det for en Pligt at dømme i Faveur af de Fattige, enten de have Ret eller ey: og viser den daglige Erfarenhed, at en Kierlings Taare og vaade Kinder virke undertiden meere end to Lovfaste Vidner. Jeg for min Part frygter meere for en Proces med en Fattig end med en Riig; og et Hospitals Lem kommer mig for at være en forfærdeligere Contrapart end en bemidlet Vexelerer, saasom jeg af adskillige Exempler haver merket, at mange søge beneficium paupertatis, ikke saa meget af Armød, som for at giøre deres Contrapart forhadet, og derved at bevæge en høyhiertet eller devot Dommer til en favorable Sententz. Ja Ordsproget haver ofte større Influence hos en Dommer end det vel burde have, og en Kiærlings Klynken er af større Vægt end en riig Jødes verificerede Indleg. Derpaa grundede en vis Herretsfoged sin Dom imellem en fattig Christen og en riig Israelit, dømmende den sidste til Processens Omkostning, eendeel efterdi han kunde taale at betale, eendeel ogsaa saasom hans Forfædre havde omkommet vor HErre. Jeg vil sætte at fattige Folk have ikke megen Forsvar og mange Venner. Men man maa derved tilstaae, at de kand nogenledes være for-

GODE KAAK HAR ULEMPER, SLETTE KAAK FORDELE

vissede om deres faa Venners Oprigtighed, da derimod Rige og Mægtige kand ikke være forvissed om nogen, saasom Ære og Tienstfærdighed bevises ikke saa meget til Personen som til Personens Stand, hvilken haver sat ham ligesom uden for Commerce med Mennesker. Herudover sagde Keiser Julianus, da han hørte nogle at berømme sig: *Hvis disse Berømmelser komme fra Folk, som turde frit laste og rose, vilde jeg glæde mig derover.* Saa at man seer endogsaa heraf, at den Fattiges Skiebne er taaleligere end den holdes for at være.

Nu vil jeg begive mig til andre Ting, og eftersee den U-lighed, som er imellem Herrer og Tienere, hvilket kand skee ved at sammenligne de førstes med de sidstes Skiebne og Vilkor. Naar jeg betragter den Haardhed, de Hug og Slag, det Slæb og Arbeide, som Tienere ere underkastede, da synes mig, at deres Vilkor lit differerer fra umælende Creatures. Derimod, naar jeg seer dem friske og sunde, vel til mode, ja glædere end deres Herrer, falder jeg paa andre Tanker, og min Medlidenhed gandske ophører. Tienere udstaae vel fleere onde Ting end deres Herrer, men mindre onde, efterdi de taale dem bedre; thi en Plage er ikke en Plage, naar man taalmodigen bærer den. Store Herrer bryste sig af deres Rigdom og Frihed: men hvorledes kand de kaldes rige, der stedse hige efter meere Rigdom, og som Poeten siger:

Qui cum possideant plurima, plura petunt.

Og hvorledes kand de kaldes frie, hvis Inclinationer ere aldrig eenige med dem selv, og derfor ingen solide Fornøjelse kand have. Vi see Tienere undertiden at sukke under Aaget, vi see dem med Hug og Slag, samt haart Arbeide at trykkes: men vi see derimod Herrer af en eeneste suur Minc og et u-mildt Øjekast af en Konge eller Fyrste at blive syge, at gaae til Sengs og aldrig at reise sig meere. Tieneres Plage kommer stødviis og haver snart Ende; thi saa snart Pidsken nedlegges, ophører Smerten. Store Her-

rers Plager derimod ere stedsvarende, og endes ofte ikke uden med Livet. Hvorledes, siger Cicero, kand jeg sige, at den er fri, over hvilken Sorg hersker og dominerer, hvilken af en u-formodentlig Hendelse lader sig skrekke og nedslaa: thi, endskiønt den er under ingens Herredom, saa kand den dog ej regiere sig selv (*Qui illum judicare possim liberum, cui dolor imperat, qvem repentinus casus perturbat, impellit, evertit? nam, licet nemini pareat, sibi tamen non imperat*) Hvor mange Sorge og Bekymringer ere ikke store Herrer underkastede, som Tienere ere frie for. Naar vi betragte Regenteres Lyksalighed og ansee dem med philosophisk Øje, finde vi, at en Regent er Stadens eller Landets Vægter, hvilken maa vaage paa det at Undersaatterne kand trygt sove. Derfor sagde Kong Antigonus til sin Søn: *Veedst du ikke, at vort Rige er et fornemme Slaverie?* (*An non novisti, fili, regnum esse nobilem servitutem?*) Det samme kand siges om hver mægtig Huus-Fader, som Familiens Omsorg ligger paa Hiertet.

Det er derfor ikke uden i det blotte Navn, at Tienere differere fra Herrer. Thi vi see undertiden, at, endskiønt Standen forandres, saa bliver Sindet dog det samme. Velstand og Højhed, siger Epicurus, er ikke Standens Forbedrelse, men Standens Forandring, eller som Seneca siger, at det, som vi kalde Velstands Erhvervelse, er ikke vor Elendigheds Ende, men alleene Scenens Forandring. (*Parasse divitias non miseriarum finis est, sed mutatio.*) Hvorudover en vis Herre, da hans Tienere klagede over deres lange og besværlige Tieneste, og begierede deres Afskeed, svarede dem meget artigen: *Bilder eder ind, at I ere Herrer, saa ere I det virkeligen.* Dette Svar var udi sig selv kortsvilligt, men tilligemed philosophisk. Saaledes en Acteur udi et Skuespill, som hver Aften agerer Keiser, differerer lidet fra en virkelig Keiser, undtagen derudi, at han sover roeligere om Natten, saasom han tillige med sine Keiser-Klæder nedlegger al Omsorg for Regimentet. Saaledes kunde Dionysius den yngre, der var stødt fra Thronen udi Sicilien, bilde sig ind, at han endda regierede, da

GODE KAAR HAR ULEMPE, SLETTE KAAR FORDELE

han siden agerede Skolemester udi Corintho. Der er stor Forskiel imellem en Consul udi Aleppo, Smyrna, Hel-signør etc. og en Romersk Consul; men, naar den første vil indbilde sig, at Værdigheden er den samme, ligesom Navnet er eens, saa bliver det og det samme. For nogle Aar siden havde nogle lystige Hoveder stiftet et latterligt Societet, som forestillede Paven med heele Cardinalernes Collegio. Den som skulde agere Pavens Person, blev saaledes underrettet, at han udi Geberder og Tale skulde lade see en bestandig Gravitet. Den samme habiliterede sig saaledes udi samme Character, at han ved at efterabe en andens Natur, ligesom tabede sin egen. Thi, efterat Societetet var ophævet, og han engang havde en Sag at udføre for en vis Ret her i Staden, taledes han med saadan Gravitet og Myndighed, at Assessores udi Retten, som ikke kiendte ham, meenede, at han var beskienket. Men, da de finge at høre af Præsidenten, som havde Kundskab om ham, at han nyligen tilforn havde været Pave, blev deres Fortrydelse forvandlet til Latter. Saaledes seer man, at Høyhed og Forskiel udi Stand og Vilkaar bestaaer ofte udi Indbildning, og at Manden havde ikke meget u-ret, der sagde til sin Tiener: *Bild dig ind, at du est Herre, saa est du det.*

Hvad som et Menneske mest har at bryste sig af, er Forstand og Sindets Gaver. Saadant er det eeneste som han eyer; thi Penge, Guld, Sølv, rige Mobilier etc. ere alleene omkring ham men ikke udi ham. Sindets Gaver, som et Menneske alleene eyer, findes hos Tienere saavel som hos Herrer. Kong Henric 8. udi Engelland tillod all Mandkion udi sin Tiid at læse Bibelen, undtagen Lakejer: men det Forbud blev ophævet igien under Edvardo 6. saasom man holdt for, at mange Tienere kunde have meer Forstand end deres Herrer.

Nu vil jeg gaae videre frem, og examinere, hvorledes og hvormeget en Syg differerer fra en Sund. Saasom alle holde Sundhed for en uskatteerlig Herlighed, og derfor her finde stor U-lighed udi Vilkaar og Skiebne, saa maa

jeg her gaae sagte og ligesom Fod for Fod frem, uden at decidere. Jeg vil alleene derfor anføre, hvad som udi denne Materie kand siges pro og contra, og overlade andre at dømme, om den U-lighed er saa stor imellem Syge og Sunde, som den holdes for at være. Jeg haver udi min underjordiske Reise givet Afrisning paa dem, som ingen Sygdomme er underkastet, men som leve all deres Tiid udi bestandig Helbred. De samme kaldes gemeenligen lyksalige: men de skønne ikke paa den Lyksalighed, just fordi den er stedsevarende, og de merke selv ikke, at de ere sunde, just fordi de aldrig ere syge. De bortdrive derfor deres Tiid udi bestandig Sundhed, og tillige med udi bestandig Lunkenhed, efterdi Menneskets Natur er saaledes beskaffen, at den kiedes end ogsaa ved gode Ting, naar de ere stedsevarende. Syge derimod, naar de blive deres Svagheder qvit, glæde sig og triumphere derudover, og naar Febrer intermitterer, regne gode og onde Dage: og en dobbelt Glæde følger paa Sorg og Smerte. Dersom man derhos vejer de Sundes stedsevarende Lunkenhed med de Svages alternerende Sorg og Glæde, vil man finde, at Vægten bliver lige; thi, saasom de første ingen onde Dage regne, saa regne de ogsaa ingen gode: thi man skønner ikke paa got Vejr, uden man tilforn haver havt U-vejr. Man kand her sige det samme, som Naturkyndige have anmerket om Soelens Lys, nemlig at alle Jordens Indbyggere have lige meget Soel, eftersom de der boe nær ved Polen om Vinteren, vel see ingen Dag, men om Sommeren derimod have ingen Nat, saa at, naar det heele Aar bliver regned, befindes det, at de have havt ligesaa meget af Soelens Skin, som de der boe udi de varme Lande. Man haver ikkun at betragte dem, som leve udi bestandig Sundhed, man vil finde, at de ere hverken glade eller bedrøvede, men gemeenligen lunkne og lidet sociable: ikke at tale om, at det Temperament, som er Aarsag til deres Sundhed, betager dem all Fyrighed og Activitet. Thi Galde og Blodets Hidsighed skierper ofte Sindet, og Iver, som føder Feber, siges at være Dydens Slibesteen: thi

GODE KAAER HAR ULEMPER. SLETTE KAAER FORDELE

hvad Activitet eller Dyd kand have Sted hos den, der stedse er lunken og følesløs?

Men hvis Spørsmaalet bliver om Sengeliggende, eller om dem, som ere bestandigen syge: da bekiender jeg, at denne min Thesis bliver end vanskeligere at forsvare. Thi det synes i saa Maade daarligt at tvivle om den U-lighed, som er udi Menneskets Vilkor. Men endskiønt Knuden er heel vanskelig at løse, vil jeg dog ikke gandske give mig tabt eller vende Ryggen, men figte ligesom udi Retraite. Jeg vil lade mig nøje med at anføre noget, alleene dem til Trøst, som plages med stedsevarende Sygdomme. Erfarenhed viser, at alt Ont er heftigst udi første Angreb, og at Sygdomme, naar de have mistet deres første Heede, ere ligesom Insecter der have tabt deres Braad. All Smerte, som intermitterer og kommer igien, er skarpere end den, som holder stedse ved; thi, ligesom all kort Herredom er strengt, saa er ogsaa all kort Smerte heftig. Herudover merker man, at syge Mennesker med saadan Taalmodighed skikke sig udi stedsevarende Svagheder, saasom paa den eene Side Sygdommen formedelst dens Langvarighed taber sin Styrke, og Patienten paa den anden Side ved lang Liden hærdes. Herudover siger Cicero: Dolor in longinquitate levis, in gravitate brevis est. Videre Dødens Forestillelse, som indjager dem Redsel, der falde udi hastige Svagheder, trøster og vederqvæger de stedsevarende Syge, hvilke ansee Dødens Ankomst, som en Forlørsers, der vil afbryde deres Lænker og aabne Fængslets Dør for dem. Thi vi gaae alle med Glæde ud af et fældigt og raadent Huus. Nemo, siger Seneca, tam timidus est, ut malit semper pendere quàm semel cadere. Det er: Ingen er saa frygtsom, at han vil heller stedse vakle, end eengang falde. Naturen selv, siger en vis Philosophus, rækker os herudi Haanden og indprenter os Mod: Hvis Døden er kort og hastig, gives os ikke Stunder til at frygte; hvis den er langsom, saa faaer man Afskye for Livet, ligesom man avancerer i Sygdommen: thi den Resolution at døe er vanskeligere for en Sund end for en

Febricitant; med Lyst til Livet formindskes ogsaa Frygt for Døden: og, ligesom beleirede Folk, der have udstaaet meget Ont, ere villige til at capitulere, saa er en Syg ogsaa ikke uvillig til at træde udi Capitulation med Døden. Thi den, som af Sygdom eller Alder er udmarved, kand heller siges død end levende. Hvorudover Cæsar, da en gammel og af Svaghed udmattet Soldat bad om Frihed at omkomme sig selv, spurte, om han indbildte sig at leve? Nunc enim vivis? Der fortælles om en Soldat udi Kong Antioni Krigshær, der overgik alle udi Tapperhed og uforsagt Mod, men som derhos var af en slet Helbred; Kongen drog derfor Omsorg for hans Sundhed, saa at han ved Medicamenter fik fuldkommen Helbred; men man merkede, at han fra den Tiid tabte sin forrige Tapperhed. Hvilket, da Kongen engang bebreidede ham, svarede han, at Kongen var selv skyld derudi, efterdi han ved sin Helbred havde faaet Lyst til Livet, og Frygt for Døden. Saa at man deraf seer, at Sygdommen selv styrker mod Dødens Ankomst. Det heder her, som den Græske Poet siger:

Καλὸν τὸ θνήσκειν οἷς ὕβριν τὸ ζῆν φέρει.

Hertil kand legges geistlige Beviisligheder, hvilke ere saa kraftige, og ere saadant Plaster paa de Syges Saar, saa at de Syge maa ansee stedsvarende Svagheder, som store Guddommelige Velgierninger.

Jeg slutter denne Materie med saadan Betænkning, at de Riges saavel som de Fattiges, Tieneres saavel som Herrens, Syges saavel som Sundes Levnet er gemeenligen ikke andet end en Kiæde af Elendigheder, og at de Elendigheder ere større og mindre, ligesom man tager sig dem nær til. Mange Ting, siger Seneca, synes utaalelige, ikke efterdi de ere utaalelige, men efterdi vi ere bløde og skrøbelige. Multa videntur intolerabilia, non quia dura illa sunt, sed quia nos molles. Dersom een kand bære en Byrde af 1000 Pund ligesaa let, som en anden kand bære af 10, saa ere de begge lige meget bebyrdede. Sindets gode

UVIDENHED GØR DRISTIG

Ting ere de eeneste virkelige Herligheder, som Mennesket haver. De legemlige gode Ting derimod, endskiønt de udi sig selv ikke vare forfængelige, saa holdes man dog ideligen udi Frygt for at miste dem, og all Frygt er ikke andet end en Forventelse af tilkommende Modgang og Uheld.

*Conditio atqve status sic differt nomine, non re:
Sorteqve contentum qvemlibet esse decet.*

LIBR. I. EPIGRAMM. 86

*Cur laet Artifices artis mysteria nósse,
Cum tamen ignatis singula qvæqve patent. et.*

Store og prægtige Løfter gøres gemeenligen enten af Bedragerie eller Vankundighed: de første Løfter ere lastværdige, de sidste daarlige. Thi en Bedrager lover hvad han ikke agter at holde, og en Vankundig lover hvad han ikke kand holde. Den eene søger at bedrage andre, den anden bedrager sig selv: thi den eene giver sig ud for at gjøre en Ting, som han ikke kand præstere, og den anden troer at kunde gjøre en Ting, som overgaaer hans Kræfter. Hvoraf sees, at hine kand straffes, men disse hart ad ikkun beles. Man haver u-tallige Exempler paa Folk, der ved Projecter og prægtige Løfter have søgt at bringe sig til en Tiid udi Anseelse, eller at erhverve sig Belønning for Ting, som de hverken have agtet at gjøre eller have haft Kræfter til at præstere. Derom vil jeg ikke tale, men alleene om de slags Løfter, som gøres af Vankundighed, saasom det er derpaa ovenanførte Epigramma sigter.

Jo vankundigere et Menneske er, jo mindre holder han en Ting at være u-muelig, og jo fornuftigere en Mand er, jo frygtsommere og tvivlraadigere er han. Den første kender ikke sine Kræfter, og derfor troer sig sterk nok til alle Ting: den anden vejer sin Styrke og tilligemed sin